การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 5

The 5th STOU Graduate Research Conference

ความพร้อมในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรี

Standardized Approval Readiness Adhering to the Quality Management System of Plant Good Agricultural Practice by Vegetable Growers in Ratchaburi Province

สุภาพรรณ แขวงผุด (Supapan Khwaengphud) [1] สุนันท์ สีสังข์ (Sunan Seesang) [2]

พลสราญ สราญรมย์ (Ponsaran Saranrom) [3]

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ 1) สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร 2) ความพร้อมในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช 3) ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพ และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐาน แหล่งผลิต ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรีที่ผ่านการอบรมเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) ระหว่างปี พ.ศ. 2555 - 2557 กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานกับเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP จำนวนกลุ่มละ 80 คน จัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t - test ผลการวิจัย พบว่า 1) เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง และเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP กว่าครึ่งเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 51.12 ปี และ 48.70 ปี ส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา มีพื้นที่ในการทำสวนผักเฉลี่ย 3.41 ไร่ และ 6.11 ไร่ มีแรงงานทำสวนผักเฉลี่ย 3.15 คน และ 4.20 คน รายได้รวมภาคการเกษตร ปี 2557 เฉลี่ย 171,606.25 บาทต่อปี และ 258,418.75 บาทต่อปี รายได้รวมนอกภาคการเกษตร ปี 2557 เฉลี่ย 27,608.11 บาทต่อปี และ53,980.63 บาทต่อปี ต้นทุนการผลิตผักปี 2557 เฉลี่ย 50,612.50 บาทต่อปี และ 107,622.38 บาทต่อปี 2) ความพร้อมเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ด้านพื้นที่ปลูกผักในภาพรวม มีความพร้อมระดับสูง แต่พบประเด็นที่มีความพร้อมระดับต่ำสุด คือ การผลิตของเกษตรกรบริเวณรอบข้างแปลงผักที่ไม่ได้ผลิตพืชตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ด้านการปฏิบัติตามระบบ GAP อยู่ในระดับการปฏิบัติเหมาะสมมาก แต่พบประเด็นที่ต่างกัน 2 ประเด็นคือ น้ำที่ใช้หลังการเก็บเกี่ยวมีคุณภาพตามมาตรฐานน้ำดื่มหรือเทียบเท่า ซึ่งกลุ่มแรกส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ แต่กลุ่มสองปฏิบัติทุกครั้ง และเรื่องการจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน ซึ่งกลุ่มแรกส่วนใหญ่ปฏิบัติทุกครั้งแต่กลุ่มสองปฏิบัติบางครั้ง ด้านการเข้าสู่ระบบ GAP กลุ่มโดยภาพรวมพบว่าไม่แตกต่างกันทั้งสองกลุ่ม 3) เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานมีความเข้าใจกระบวนการรับรองมาตรฐาน แหล่งผลิตมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้สมัคร GAP 4) เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ส่วนใหญ่มีปัญหาระดับปานกลาง (สูงสุดคือ ความเข้าใจในความแตกต่างของเรื่องราคาระหว่างผักทั่วไปกับผักที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP) และเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ส่วนใหญ่มีปัญหาระดับปานกลาง (สูงสุดคือ การเปลี่ยนพฤติกรรม การผลิตให้เป็นไปตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี) ปัญหาระดับมากสุด คือ ความเพียงพอของแหล่งน้ำ ดังนั้นในการส่งเสริมเกษตรกรให้ได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจ ความพร้อมด้านพื้นที่การปฏิบัติ ความรู้ความเข้าใจและปัญหาของเกษตรกร เพื่อปรับปรุงและพัฒนาวิธีการส่งเสริมให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ความพร้อมของเกษตรกร การรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต เกษตรกรผู้ปลูกผัก จังหวัดราชบุรี

1 นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช jib26@hotmail.com

2 รองศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช sseesang@hotmail.com

3 อาจารย์ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช oh1981@gmail.com

Abstract

The purposes of this research were to study and compare 1) socio-economic circumstance of vegetable growers, 2) standardized approval readiness, 3) understanding in standardized approval process adhering to quality management system of plant good agricultural practice, and 4) problems and recommendations by vegetable growers regarding standardized approval. The population in this study was vegetable growers in Ratchaburi Province who had participated in the training on standardized approval process adhering to quality management system of plant good agricultural practice in the year 2012-2014. Two sample groups, 80 growers in each group consisted of vegetable growers who did not pass standardized approval and those who did not apply to participate in GAP program. Data were gathered by interviewing technique. Statistics were used for analysis including frequency, percentage, mean, minimum value, maximum value, standard deviation, and t-test. The research findings were as follows. 1) Almost half of vegetable growers who did not pass standardized approval were female while over half of vegetable growers who did not participate in GAP system were male. Their average ages were 51.12 years and 48.70 years, respectively. Most of them completed primary education. Their average areas for vegetable growing were 3.41 rai (1 rai = 1,600 square meters) and 6.11 rai, while they had the average labors for vegetable growing, 3.15 persons and 4.20 persons. Their average revenues from agricultural sector in 2014 was totally 171,606.25 baht/year and 258,418.75 baht/year, whereas their average revenues from non-agricultural sector in 2014 was 27,608.11 baht/year and 53,980.63 baht/year. Their average costs for vegetable production in 2014 was 50,612.50 baht/year and 107,622.38 baht/year. 2) Readiness of the two groups; their overall readiness was found at high level in term of growing area. However, their readiness at low level was growers' production around both sides of vegetable plot as they did not grow vegetable adhering to GAP. Anyway, in terms of practice adhering to GAP, their practices were found quite suitable. But two different issues were discovered; quality of the water used after harvest was the same as drinking water or its equivalent. Most of the first group did not practice but the second group practiced every time. For preparing the work schedule, most of the first group practiced every time but the second group practiced accasionally. In the aspect of entering GAP system, the groups' overall readiness was not different. 3) It was found growers who did not pass standardized approval, they understood standardized approval process adhering to quality management system more than those who did not apply to participate in GAP system. 4) Problem of those who did not pass standardized approval mostly was at medium level (the highest level was their understanding in the difference of price between general vegetable and standardized approval for GAP vegetable). Problems of those who had did not apply to GAP system mostly were at medium level (the highest level was change of their production behavior adhering to GAP system). Their problem at the highest level was insufficient water source. To obtain standardized approval for vegetable growers, it should be necessary to consider economic circumstance together with readiness of area, practice, understanding of growers' problems, so that improvement and development of extension methods could be made even more possible.

Keywords: Farmer readiness, Standardized approval, Vegetable growers, Ratchaburi Province

บทนำ

กระแสสังคมโลกปัจจุบันผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความปลอดภัยด้านอาหาร และจากข้อมูลการเฝ้าระวังโรคการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อมปี พ.ศ. 2556 สำนักระบาดวิทยา พบว่า มีรายงานผู้ป่วยได้รับสารพิษจากสารป้องกันกำจัดศัตรูพืช ทั้งสิ้น 17,340 คน เฉลี่ยปีละ 1,734 คน อัตราป่วย 2.35 ต่อประชากรหนึ่งแสนคน (แสงโฉม ศิริพานิช, 2556: 691) และ ปี พ.ศ. 2558 ประเทศสมาชิกอาเซียนจะรวมตัวเป็นกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (asean economic community: AEC) ซึ่งการเข้าสู่ AEC นี้อาจส่งผลกระทบทางด้านบวกและลบต่อสินค้าเกษตรไทย ประกอบกับสถานการณ์ด้านการตลาดสินค้าเกษตรและอาหารของโลกในปัจจุบันที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง เรื่องต้นทุนการผลิต และมาตรฐานการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2558 : 110) และจากนโยบายของรัฐบาลกำหนดให้ ปี พ.ศ. 2547 เป็นปีแห่งความปลอดภัยด้านอาหาร (food safety year) เพื่อทำให้อาหารที่ผลิตและบริโภคมีความปลอดภัยได้มาตรฐานทัดเทียมสากล นำครัวไทยไปสู่การเป็นครัวโลก ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยคณะกรรมการนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์ความมั่นคงด้านอาหาร พ.ศ. 2556 - 2559 จำนวน 4 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 ผลิตอาหารอย่างเพียงพอกับความต้องการบริโภคภายในประเทศอย่างยั่งยืน ยุทธศาสตร์ที่ 2 สนับสนุนให้ประชาชนทุกระดับเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอได้ตลอดเวลา ยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมการผลิตอาหารคุณภาพดี สนับสนุนการผลิตที่ได้มาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหารตลอดห่วงโซ่การผลิตที่จะดำเนินการตามยุทธศาสตร์มาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตรและอาหาร และยุทธศาสตร์ที่ 4 รักษาเสถียรภาพการผลิตอาหารอย่างยั่งยืน เพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ดังกล่าว เกษตรกรจะต้องทำอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มที่ต้นทาง คือ แปลงของเกษตรกรโดยการนำการเกษตรดีที่เหมาะสม (good agricultural practice: GAP) มาปฏิบัติในแหล่งผลิต ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่มุ่งไปสู่มาตรฐานของความปลอดภัยดังกล่าวข้างต้น ซึ่งเป็นการผลิตสินค้าเกษตรให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค เพิ่มประสิทธิภาพภาคการผลิต และการตลาดให้สามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล จังหวัดราชบุรี จึงกำหนดวิสัยทัศน์ ปี พ.ศ. 2558 คือ ผู้นำเกษตรปลอดภัย มุ่งให้เป็นเมืองน่าอยู่ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ หน่วยงานราชการในจังหวัดราชบุรีจึงได้เข้าไปแนะนำส่งเสริม GAP แต่ปรากฏผลออกมาในเชิงการยอมรับระบบ GAP เกษตรกรมีความพร้อมค่อนข้างน้อย เห็นได้จากรายงานของตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี พบพืชที่มีสารพิษในระดับไม่ปลอดภัย 11 ชนิด ช่วงระหว่างเดือนมกราคมถึงกรกฎาคม พ.ศ.2557 ได้แก่ ถั่วฝักยาว มะระขี้นก แตงกวา เห็ดนางฟ้า ผักชีฝรั่ง ใบสาระแหน่ พริกหยวก เห็ดหูหนู ใบบัวบก ผักชีไทย และมะเขือยาว ทั้งนี้หากเกษตรกรไม่มีการเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบ GAP ยังปฏิบัติแบบเดิมใช้สารเคมีไม่ถูกต้อง เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีในผลผลิตทางการเกษตรปริมาณสูง ส่งผลทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้

ดังนั้น จากเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องความพร้อมในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช ของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรี เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมเกษตรกรผู้ปลูกผักจังหวัดราชบุรีให้ได้รับการรับรองมาตรฐานตามระบบ GAP ตลอดจนนำปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรไปปรับปรุงพัฒนาวิธีการ

ส่งเสริมการผลิตผักตามระบบ GAP ให้ถูกต้อง เป็นการเพิ่มโอกาสทางการค้าและการเข้าถึงตลาดอาหารปลอดภัยได้เพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ

1. สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกผัก
2. ความพร้อมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช
3. ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกผัก เกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช
4. ปัญหาการปลูกผัก และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกผักเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

กรอบแนวคิดการวิจัย

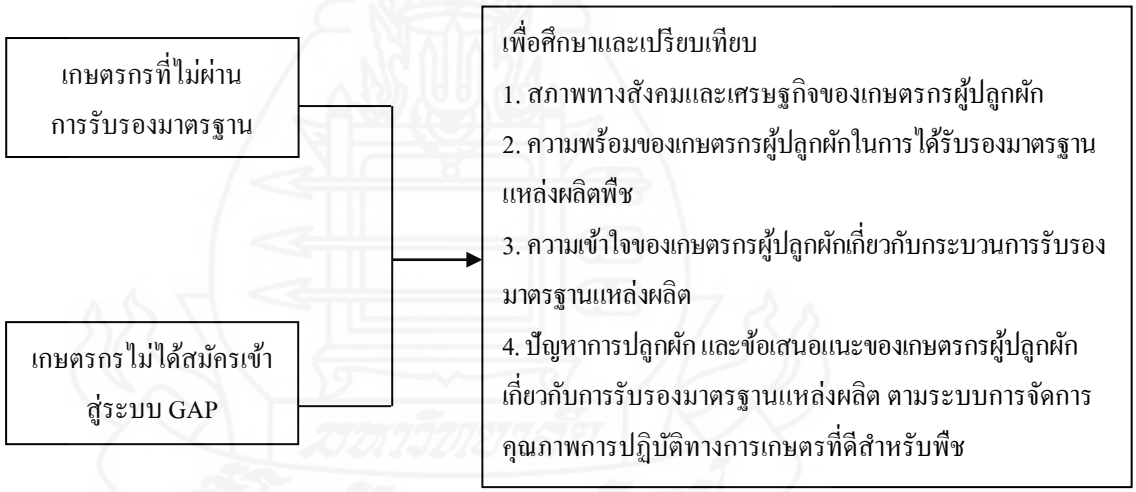

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรี ที่ผ่านการอบรมเตรียมความพร้อมเข้าสู่ระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (GAP) ระหว่างปี พ.ศ. 2555 - 2557 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน จำนวน 388 คน และเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP จำนวน 400 คน กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ความคลาดเคลื่อน 0.10 ได้กลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน จำนวน 80 คน และกลุ่มตัวอย่างของเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP จำนวน 80 คน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่โดยการสุ่มตัวอย่าง

แบบชั้นภูมิ และแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติ t- test

ผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรี

1) เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน กว่าครึ่ง (ร้อยละ 53.8) เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.12 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษามากกว่าระดับอื่น มีประสบการณ์ในการทำสวนผักเฉลี่ย 16.92 ปี มีพื้นที่ในการทำสวนผักทั้งหมดเฉลี่ย 3.41 ไร่และประมาณสองในสาม (ร้อยละ 72.5) มีพื้นที่ทำสวนผักเป็นของตนเอง เกือบกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.2) มีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนผักเฉลี่ย 3.15 คน เป็นแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.34 คน เป็นแรงงานจ้างคนไทยเฉลี่ย 2.41 คน ประมาณสองในสาม (ร้อยละ 62.5) จำหน่ายผลผลิตผักตลาดที่อยู่ในจังหวัด มีรายได้รวมภาคการเกษตรของครัวเรือนปี 2557 เฉลี่ย 171,606.25 บาทต่อปี โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการขายผลผลิตผักทั้งหมด 116,225.00 บาทต่อปี เฉลี่ย 49,728.77 บาทต่อไร่ รายได้จากการปลูกพืชอื่น (ไม่รวมผัก) เฉลี่ย 92,807.69 บาทต่อปี จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 80,000.00 บาทต่อปี รายได้รวมนอกภาคการเกษตรของครัวเรือน ปี 2557 เฉลี่ย 27,608.11 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากเงินเดือนประจำ ค่าตอบแทนเฉลี่ย 52,842.86 บาทต่อปี จากการรับจ้างเฉลี่ย 23,440.00 บาทต่อปี รายได้อื่นๆ เช่น ลูกหลานให้ ค้าขายเฉลี่ย 13,120.00 บาทต่อปี ต้นทุนการผลิตผักทั้งหมดปี 2557 เฉลี่ย 50,612.50 บาทต่อปี โดยเฉลี่ย 21,515.88 บาทต่อไร่ กว่าครึ่ง (ร้อยละ 58.8) ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร แต่ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86.2) เป็นผู้นำทางสังคมมีประสบการณ์เข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบ GAP เฉลี่ย 1.71 ครั้ง ได้รับการติดต่อและคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับระบบ GAP เฉลี่ย 2.16 ครั้ง และเกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีแหล่งการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับระบบ GAP จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสารเฉลี่ย 2.11 ครั้ง เกือบกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.6)ได้รับข่าวสารจากเพื่อนบ้าน เครือญาติ เกษตรกรอื่นโดยมีจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสารเฉลี่ย 2.13 ครั้ง

2) เกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP กว่าครึ่ง (ร้อยละ 55.0) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.70 ปี จบการศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษามากกว่าระดับอื่น มีประสบการณ์ในการทำสวนผักเฉลี่ย 16.11 ปี มีพื้นที่ในการทำสวนผักทั้งหมดเฉลี่ย 6.11 ไร่ และประมาณสองในสาม (ร้อยละ 66.5) มีพื้นที่ทำสวนผักเป็นของตนเอง เกือบกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 32.5) มีจำนวนแรงงานเฉลี่ย 4.20 คน เป็นแรงงานงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.58 คน เป็นแรงงานจ้างคนไทยเฉลี่ย 3.32 คน ประมาณสามในสี่ (ร้อยละ 76.2) จำหน่ายผลผลิตผักในตลาดที่อยู่ในจังหวัด มีรายได้รวมภาคการเกษตรของครัวเรือน ปี 2557 ฉลี่ย 258,418.75 บาทต่อปี โดยมีรายได้เฉลี่ยจากการขายผลผลิตผักทั้งหมด 220,038.75 บาทต่อปี เฉลี่ย 42,421.93 บาทต่อไร่ รายได้จากการปลูกพืชอื่น (ไม่รวมผัก) เฉลี่ย 250,570.00 บาทต่อปี จากการเลี้ยงสัตว์เฉลี่ย 13,333.33 บาทต่อปี จากการเลี้ยงสัตว์น้ำเฉลี่ย 19,750.00 บาทต่อปี รายได้อื่น ได้แก่ รับจ้างทำการเกษตร เฉลี่ย 51,333.33 บาทต่อปี มีรายได้รวมนอกภาคการเกษตรของครัวเรือน ปี 2557 เฉลี่ย 53,980.63 บาทต่อปี โดยมีรายได้จากเงินเดือนประจำ ค่าตอบแทนเฉลี่ย 101,043.20 บาทต่อปี จากการรับจ้างเฉลี่ย 45,562.50 บาทต่อปี รายได้อื่น เช่น ลูกหลานให้ ค้าขาย เฉลี่ย 26,333.33 บาทต่อปี ต้นทุนการผลิตผักทั้งหมดปี 2557 เฉลี่ย

107,622.38 บาทต่อปี โดยเฉลี่ย 18,986.31 บาทต่อไร่ กว่าครึ่ง (ร้อยละ 55.00) เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบัน โดยเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรมากที่สุด ประมาณสองในสาม (ร้อยละ 68.8) เป็นผู้นำทางสังคม มีประสบการณ์เข้าร่วมฝึกอบรมเกี่ยวกับระบบ GAP เฉลี่ย 2.11 ครั้ง ได้รับการติดต่อและคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเกี่ยวกับระบบ GAP เฉลี่ย 2.80 ครั้ง และเกษตรกรทั้งหมด (ร้อยละ 100) มีแหล่งการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับระบบ GAP จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร โดยมีจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสารเฉลี่ย 2.99 ครั้ง และสองในสาม (ร้อยละ 58.8) ได้รับข่าวสารจากโทรทัศน์ วิทยุ หอกระจายข่าว โดยมีจำนวนครั้งที่ได้รับข่าวสารเฉลี่ย 6.49 ครั้ง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มเมื่อนำมาหาระดับนัยสำคัญทางสถิติด้วยวิธีการ t-test พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในเรื่องพื้นที่ทำสวนผัก แรงงานที่ใช้ในการทำสวนผัก รายได้รวมภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรของครัวเรือน ต้นทุนการผลิตผักต่อปี แหล่งรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับระบบ GAP โดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีค่าเฉลี่ยมากกว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน

2. ความพร้อมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิต

2.1 ด้านพื้นที่ปลูกผัก พบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานกว่าครึ่งมีระดับคะแนนความพร้อมด้านพื้นที่ในระดับสูง โดยมีความพร้อมสูงในเรื่อง ลักษณะพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกผัก คือ เป็นพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องตามกฎหมาย ความพร้อมปานกลางในเรื่อง พื้นที่ปลูกผักมีโอกาสเกิดการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายหรือไม่ คือ ต้องไม่มีโอกาสเกิดการปนเปื้อน แหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกผักมีโอกาสเกิดการปนเปื้อนหรือไม่ คือ ต้องไม่มีโอกาสเกิดการปนเปื้อน การจัดการน้ำเสียจากครัวเรือนและพื้นที่โดยรอบ คือ ต้องมีการจัดการน้ำเสีย และความพร้อมต่ำในเรื่องการผลิตของเกษตรกรบริเวณรอบข้างแปลงผัก คือ ควรมีเกษตรกรรอบข้างที่ผลิตพืชตามระบบ GAP สำหรับเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีความพร้อมด้านพื้นที่เหมือนกับเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานทุกประเด็น ภาพรวมมีความพร้อมระดับสูง

สรุปผลการวิเคราะห์ความพร้อมด้านพื้นที่ปลูกผักของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มด้วยวิธีการ t-test พบว่า ระดับคะแนนความพร้อมด้านพื้นที่ปลูกผัก ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2.2 ด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีทั้ง 8 ด้านรวม 20 ประเด็นย่อยพบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานโดยภาพรวมมีการปฏิบัติตามระบบ GAP ทุกครั้ง 12 ประเด็นย่อย ปฏิบัติบางครั้ง 7 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) การจัดทำประวัติการใช้ที่ดิน (2) การวางผังแปลง (3) การใช้สารเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรและฉลากที่ขึ้นทะเบียน (4) การใช้สารชีวภัณฑ์ (5) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เองจากมูลสัตว์ที่ผ่านการหมักหรือย่อยสลายโดยสมบูรณ์ทุกรอบการผลิตพืช (6) การตรวจสุขภาพทุกปี และ (7) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ นอกจากนี้ยังพบที่เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ปฏิบัติ มี 1 ประเด็นย่อย ได้แก่ น้ำที่ใช้หลังการเก็บเกี่ยว มีคุณภาพตามมาตรฐานน้ำดื่มหรือเทียบเท่า สำหรับเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ที่ปฏิบัติทุกครั้ง 14 ประเด็นย่อย ปฏิบัติบางครั้ง 6 ประเด็นย่อย ได้แก่ (1) การจัดทำประวัติการใช้ที่ดิน (2) การใช้สารเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชตามคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตรและฉลากที่ขึ้นทะเบียน (3) การใช้สารชีวภัณฑ์ (4) การจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน (5) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง และ (6) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ

สรุปผลการวิเคราะห์ระดับการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี 8 ด้านภาพรวม 20 ประเด็น พบว่าการปฏิบัติอยู่ในระดับปฏิบัติเหมาะสมมาก ไม่แตกต่างกันทั้งสองกลุ่ม

2.3 ด้านการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (แบบกลุ่ม) พบว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานสองในสามมีคะแนนความพร้อมระดับต่ำ ซึ่งพบ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) การมีเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอเดียวกันที่ทำเกษตรและรวมเป็นกลุ่มปลูกผักที่ได้ GAP กลุ่ม (2) ความพร้อมที่จะรับการประเมินแปลงปลูกผักเพื่อเข้าร่วม GAP กลุ่ม (3) ความพร้อมที่จะเข้าร่วมระบบ GAP กลุ่ม และ (4) ความพร้อมที่จะปฏิบัติตามระบบ GAP กลุ่ม และพบมีความพร้อมระดับสูง 1 ประเด็น คือ การมีเพื่อนบ้านที่ทำการเกษตรและปลูกผักชนิดเดียวกัน โดยในภาพรวมถือว่าเกษตรกรมีความพร้อมระดับต่ำ สำหรับเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีความพร้อมด้านการเข้าสู่ระบบ GAP กลุ่ม เหมือนกับเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานทุกประเด็น ภาพรวมถือว่าเกษตรกรมีความพร้อมระดับต่ำเช่นเดียวกัน

สรุปผลการวิเคราะห์ความพร้อมด้านการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (แบบกลุ่ม) ด้วยวิธีการ t-test พบว่า เกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีค่าเฉลี่ยระดับคะแนนความพร้อมสูงกว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน 3 ประเด็น ได้แก่ (1) การมีเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน ตำบล อำเภอเดียวกันที่ทำการเกษตรและรวมเป็นกลุ่มปลูกผักได้ GAP พืชแบบกลุ่ม (2) ความพร้อมที่จะเข้าร่วมระบบ GAP พืชแบบกลุ่ม และ (3) ความพร้อมที่จะปฏิบัติตามระบบ GAP พืชแบบกลุ่ม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกผัก เกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

3.1 เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกือบกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 47.5) มีความเข้าใจโดยเฉลี่ยระดับมาก โดยเกษตรกรมีความเข้าใจถูกต้องมาก 6 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ (1) คุณสมบัติของเกษตรกรที่สามารถยื่นคำขอรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต (2) ข้อมูลทั่วไปที่ใช้ในการยื่นสมัคร (3) การรักษาระบบมาตรฐานที่ได้หลังจากเกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (4) ข้อมูลการผลิตพืชที่ใช้ในการยื่นสมัคร (5) การดำเนินการของเกษตรกรที่มีความประสงค์สมัครสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช และ (6) ผลของการไม่ได้ยื่นคำขอต่ออายุใบรับรองก่อนวันที่ใบรับรองมาตรฐานจะหมดอายุ ส่วนข้อที่มีความเข้าใจถูกต้องน้อย ได้แก่ (1) ขนาดของแปลงปลูกผักที่ขอรับรองมาตรฐาน (2) อายุการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช GAP สำหรับพืชผัก (3) การปฏิบัติของเกษตรกรตามระบบรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืชก่อนการตรวจประเมินแปลงครั้งแรก และ (4) การยื่นขอต่ออายุใบรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืชสำหรับพืชอายุสั้น

3.2 เกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ในภาพรวมพบว่าเกือบกึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 46.2) มีความเข้าใจโดยเฉลี่ยระดับน้อย โดยมีความเข้าใจถูกต้องมาก 5 ข้อ เรียงตามลำดับได้แก่ (1) ข้อมูลการผลิตพืชที่ใช้ในการยื่นสมัคร (2) คุณสมบัติของเกษตรกรที่สามารถยื่นคำขอรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต (3) การรักษาระบบมาตรฐานที่ได้หลังจากเกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (4) ข้อมูลทั่วไปที่ใช้ในการยื่นสมัคร (5) การดำเนินการของเกษตรกรที่มีความประสงค์สมัครสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช เข้าใจถูกต้องปานกลาง 1 ข้อ คือ ผลของการไม่ได้ยื่นคำขอต่ออายุใบรับรองก่อนวันที่ใบรับรองมาตรฐานจะหมดอายุ และเข้าใจถูกต้องน้อย 4 ข้อเหมือนกับเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน

สรุปผลการวิเคราะห์ความเข้าใจของเกษตรกรเกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ด้วยวิธีการt-test พบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน มีค่าเฉลี่ยระดับคะแนนความเข้าใจมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP เรื่องอายุการรับรองมาตรฐาน (พืชผัก) ขนาดของแปลงปลูกผักที่ขอรับรองมาตรฐาน การปฏิบัติของเกษตรกรฯก่อนการตรวจประเมินแปลงครั้งแรก และการยื่นขอต่ออายุใบรับรอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกผักเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

4.1 ปัญหาการปลูกผัก พบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลาง 9 ประเด็น ดังนี้ (1) ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ เรื่องความเข้าใจในความแตกต่างเรื่องราคาระหว่างผักทั่วไปกับผักที่ได้ GAP การเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตให้เป็นไปตามระบบ GAP และการเชื่อตัวแทนขายปุ๋ยเคมีมากกว่านักวิชาการเพราะสามารถหาซื้อได้ทันทีที่เกิดโรคพืช (2) น้ำ (3) วัตถุอันตรายทางการเกษตร (4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว (5) สุขลักษณะส่วนบุคคล (6) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (7) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ (8) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา และ (9) พื้นที่ปลูก ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีปัญหาในระดับมากเรื่องน้ำ เพียง 1 ประเด็น คือ ความเพียงพอของแหล่งน้ำ และส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับปานกลาง 8 ประเด็น ดังนี้ (1) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ (2) ปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตให้เป็นไปตามระบบ GAP ความเข้าใจในความแตกต่างของเรื่องราคา และการเชื่อตัวแทนขายปุ๋ยเคมีมากกว่านักวิชาการ (3) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว (4) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา (5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (6) พื้นที่ปลูก (7) วัตถุอันตรายทางการเกษตร และ (8) สุขลักษณะส่วนบุคคล

สรุปผลการวิเคราะห์ปัญหาของเกษตรกรด้วยวิธีการ t-test พบว่า ประเด็นปัญหาของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกัน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) น้ำ (2) พื้นที่ปลูก (3) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (4) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา (5) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ โดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีค่าเฉลี่ยระดับปัญหามากกว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน มีข้อเสนอแนะในระดับมาก 8 ประเด็น ดังนี้ (1) ประชาสัมพันธ์และเน้นประโยชน์ของผักที่ได้มาตรฐานเพื่อกระตุ้นและสร้างความพร้อมให้เกษตรกรผลิตผักที่ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น (2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับตลาดที่จำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐาน (3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างแรงจูงใจสนับสนุนให้เกษตรกรปฏิบัติตามข้อกำหนด GAP ปรับปรุงคุณภาพผักเพื่อให้ได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิต (4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประกันราคาที่ดีสำหรับผลผลิตที่ได้ GAP (5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำสถานที่จำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐานแหล่งผลิต GAP (6) ควรส่งเสริมผลิตสารชีวภัณฑ์สำหรับกำจัดเพลี้ยกระ โดด ด้วงหมัดกระ โดดในผัก มาจำหน่ายให้เกษตรกรใช้ในราคาถูก (7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความเข้าใจในกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช เพื่อให้เกษตรกรได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิต และ (8) หน่วยตรวจรับรอง ควรจะสามารถตรวจรับรองให้เกษตรกรได้ตลอดเวลา และมี

ข้อเสนอแนะระดับปานกลาง 1 ประเด็น คือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการขอรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืชแบบกลุ่ม ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP พบว่า มีข้อเสนอแนะการปลูกผักที่เกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตตามระบบ GAP อยู่ในระดับมากทุกประเด็น

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะการปลูกผักของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม ด้วยวิธีการ t-test พบว่า ข้อเสนอแนะของเกษตรกรทั้งสองกลุ่มแตกต่างกัน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความเข้าใจในกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (2) หน่วยตรวจรับรองควรจะสามารถตรวจรับรองให้เกษตรกรได้ตลอดเวลา (3) ควรเสริมให้มีการขอรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืชแบบกลุ่ม (4) ควรจัดทำสถานที่จำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐาน และ (5) ควรส่งเสริมผลิตสารชีวภัณฑ์สำหรับกำจัดเพลี้ยกระโดด ด้วงหมัดกระโดดในผัก มาจำหน่ายให้เกษตรกรใช้ในราคาถูก โดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีค่าเฉลี่ยข้อเสนอแนะมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรี

1.1 สภาพทางสังคม จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.12 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา กว่าครึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร แต่ส่วนใหญ่เป็นผู้นำทางสังคม ได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับระบบ GAP จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 2.11 ครั้ง แตกต่างจากเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ที่เกษตรกรกว่าครึ่งเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.70 ปี แต่ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษาเช่นเดียวกัน กว่าครึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มโดยเป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพเกษตรกรมากที่สุด ประมาณสองในสามเป็นผู้นำทางสังคมได้รับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับระบบGAP จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 2.99 ครั้ง สอดคล้องกับการศึกษาของ ภัทรนันท์ พิยะ (2557: 4) ศึกษาเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิตพริกตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ของเกษตรกรในตำบลยม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน พบว่าเกษตรกรที่ได้รับ GAP เกือบสองในสามเป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 49.14 ปี จบชั้นประถมศึกษา เช่นเดียวกับการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 41- 50 ปี จบประถมศึกษาปีที่ 4 (วิวัฒน์ ภู่พร้อม, 2554: 66) เช่นเดียวกับการศึกษาของบุญยัง มากชุ่ม (2555:91) เรื่องการจัดการการผลิตและการตลาดเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงบึงบอน ตำบลบึงบอน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 51.0 ปี จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา

2.1 สภาพทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน มีพื้นที่ในการทำสวนผักทั้งหมดเฉลี่ย 3.41 ไร่ เกือบกึ่งหนึ่งมีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนผักเฉลี่ย 3.15 คน เป็นแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.34 คน เป็นแรงงานจ้างคนไทยเฉลี่ย 2.41 คน แตกต่างจากเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีพื้นที่ในการทำสวนผักทั้งหมดเฉลี่ย 6.11 ไร่ และเกือบกึ่งหนึ่งมีจำนวนแรงงานที่ใช้ในการทำสวนผักเฉลี่ย 4.20 คน เป็นแรงงานงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.58 คน เป็นแรงงานจ้างคนไทยเฉลี่ย 3.32 คน เนื่องจากเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกผักมากกว่าจึงต้องใช้แรงงานจำนวน

มากกว่า รายได้รวมภาคการเกษตร ปี 2557 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีรายได้เฉลี่ย 258,418.75 บาทต่อปี ซึ่งมากกว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน ที่มีรายได้เฉลี่ย 171,606.25 บาทต่อปี เนื่องจากมีพื้นที่ปลูกผักมากกว่า จึงทำให้มีรายได้จากการขายผลผลิตผักมากกว่า และยังมีรายได้มาจากการเลี้ยงสัตว์ การเลี้ยงสัตว์น้ำ และจากการรับจ้างทำการเกษตร ส่วนรายได้รวมของครัวเรือนนอกภาคการเกษตร ปี 2557 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 โดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีรายได้นอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 53,980.63 บาทต่อปี ซึ่งมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานที่มีรายได้เฉลี่ย 27,608.11 บาทต่อปี ส่วนรายได้จากการปลูกผักต่อไร่ พบว่าไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ 0.05 สำหรับต้นทุนการผลิตผักทั้งหมดปี 2557 เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน มีต้นทุนเฉลี่ย 50,612.50 บาทต่อปี น้อยกว่าต้นทุนการผลิตผักของเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ที่มีต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 107,622.38 บาทต่อปี เนื่องมาจากเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน มีพื้นที่ทำสวนผักน้อยกว่า มีการจ้างแรงงานน้อยกว่า และได้ปฏิบัติเองโดยมีการนำความรู้ตามหลักการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีไปใช้ในการปลูกผัก ประกอบกับมีความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานมากกว่า จึงปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่วนต้นทุนการผลิตผักต่อไร่พบว่าไม่แตกต่างกันทางสถิติที่ 0.05

2. ความพร้อมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิต

2.1 ด้านพื้นที่ปลูกผัก พบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มในภาพรวมมีความพร้อมด้านพื้นที่ปลูกผักในระดับสูงเหมือนกัน แต่พบว่าบางข้อมีความพร้อมอยู่ในระดับปานกลาง เรื่องพื้นที่ปลูกผักมีโอกาสเกิดการปนเปื้อนแหล่งน้ำมีโอกาสเกิดการปนเปื้อน การจัดการน้ำเสียจากครัวเรือน และมีความพร้อมต่ำสุดเรื่องการผลิตของเกษตรกรบริเวณรอบข้างแปลงผักที่ไม่ได้ผลิตพืชตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี ซึ่งคล้ายกับการศึกษาของ วรัญญา กาญจนนิตย์ (2554: 39-40) ศึกษาการประเมินความพร้อมด้านการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองฝักสดในอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย พบว่าจากข้อกำหนดตามระบบ GAP ส่วนใหญ่เกษตรกรผ่านการประเมิน แต่มี 4 ข้อที่ต้องปรับปรุง คือ แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การเก็บรักษา การขนย้ายผลิตผลในฟาร์ม การเก็บเกี่ยวและปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เมื่อพิจารณาประเด็นย่อย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีความพร้อมอยู่ในระดับมากที่สุดแต่มีบางประเด็นที่มีความพร้อมปานกลางและน้อย

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมให้กับเกษตรกรผู้ปลูกผักเพื่อให้ได้รับรองตามระบบ GAP ต้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกษตรกรบางส่วนมีความพร้อมปานกลางและความพร้อมต่ำ โดยการสอบทานว่าทำไมเกษตรกรไม่มีความพร้อมในประเด็นนั้น จะปรับปรุงหรือส่งเสริมให้มีความพร้อมมากขึ้นได้อย่างไร กรณีเช่น ข้อกำหนดด้านแหล่งน้ำ ต้องไม่มีการปนเปื้อนน้ำเสียจากโรงงาน แหล่งชุมชน โรงพยาบาล หรือคอกปศุสัตว์ และด้านพื้นที่ต้องไม่มีการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย จึงควรติดตามและให้คำแนะนำเกษตรกรผู้ปลูกผักอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความพร้อมมากขึ้น

2.2 ด้านการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของเกษตรกรผู้ปลูกผัก พบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่มในภาพรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติเหมาะสมมาก โดยมีประเด็นที่ปฏิบัติทุกครั้งเหมือนกัน13 ประเด็น มีประเด็นที่ปฏิบัติบางครั้งเหมือนกัน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) การจัดทำประวัติการใช้ที่ดิน (2) การใช้สารเคมี สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช (3) การใช้สารชีวภัณฑ์ (5) การผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง และ (5) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบ ขณะที่แตกต่างกันมี

2 ประเด็น ได้แก่ (1) น้ำที่ใช้หลังการเก็บเกี่ยว มีคุณภาพตามมาตรฐานน้ำดื่มหรือเทียบเท่า ซึ่งประเด็นนี้เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ แต่เกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ปฏิบัติทุกครั้ง และ (2) การจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงาน ซึ่งประเด็นนี้เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานส่วนใหญ่ปฏิบัติทุกครั้ง แต่เกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ปฏิบัติบางครั้ง

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของเกษตรกรต้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกษตรกรบางส่วนไม่ได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติเป็นบางครั้ง โดยการสอบทานว่าทำไมเกษตรกรจึงไม่ได้ปฏิบัติหรือปฏิบัติเป็นบางครั้ง จะปรับปรุงให้เกษตรกรปฏิบัติทุกครั้งได้อย่างไร จากการสัมภาษณ์เกษตรกรทำให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนตรงกับข้อเท็จจริง กรณีเช่น น้ำที่ใช้หลังการเก็บเกี่ยว มีคุณภาพตามมาตรฐานน้ำดื่มหรือเทียบเท่า ประเด็นนี้ เกษตรกรไม่ได้ปฏิบัติ เพราะว่าการเก็บเกี่ยวผักบางชนิดไม่ต้องล้างน้ำ เช่น เห็ด ข้าวโพดฝักอ่อน ฟักทอง ดอกแค เป็นต้น จึงควรนำข้อมูลดังกล่าวให้คำแนะนำเกษตรกรผู้ปลูกผักและติดตามการปฏิบัติของเกษตรกรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ปฏิบัติได้อย่างถูกต้องทุกครั้ง

2.3 ด้านการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (แบบกลุ่ม) พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มในภาพรวมเกษตรกรมีความพร้อมด้านการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (แบบกลุ่ม) อยู่ในระดับต่ำเหมือนกัน

ดังนั้น การเตรียมความพร้อมด้านการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (แบบกลุ่ม) ต้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกษตรกรมีความพร้อมระดับต่ำ โดยการสอบทานว่าทำไมเกษตรกรไม่พร้อมที่จะทำระบบ GAP กลุ่ม สาเหตุจากเกษตรกรมีพื้นที่ปลูกผักน้อย ไม่เข้าใจระบบ GAP กลุ่ม ข้อกำหนดมาก ทำได้ยาก ไม่มีการจดบันทึก และสนใจทำ GAP รายเดี่ยวมากกว่าเพราะเกษตรกรแต่ละคนปฏิบัติไม่เหมือนกัน จึงควรให้ความรู้ความเข้าใจและเสนอแนะให้เห็นข้อดีของการทำ GAP กลุ่ม เพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนเจตคติพร้อมเข้าสู่มาตรฐานแหล่งผลิตพืช (แบบกลุ่ม) มากขึ้น

3. ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกผักเกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช พบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานมีความเข้าใจหรือตอบถูกมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP โดยเฉพาะประเด็นเรื่องอายุการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (GAP สำหรับพืชผัก) ขนาดของแปลงปลูกผักที่ขอรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช การปฏิบัติของเกษตรกรตามระบบรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืชก่อนการตรวจประเมินแปลงครั้งแรก และการยื่นขอต่ออายุใบรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืชสำหรับพืชอายุสั้น

ดังนั้น การสร้างความเข้าใจให้กับเกษตรกรเกี่ยวกับกระบวนการรับรองมาตรฐานตามระบบ GAP ต้องให้ความสำคัญกับประเด็นที่เกษตรกรมีความเข้าใจไม่ถูกต้อง จากการสอบทานเกษตรกร พบว่า เกษตรกรบางรายที่ผ่านการอบรมก็ยังไม่เข้าใจกระบวนการรับรองมาตรฐาน จึงควรจึงควรติดตามและให้คำแนะนำเกษตรกรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้มีความเข้าใจมากขึ้น นอกจากนี้เกษตกรบางรายที่เคยได้รับใบรับรอง GAP แล้ว แต่ไม่ได้สนใจต่ออายุการรับรอง เนื่องจากผลผลิตผักที่ผ่านหรือไม่ผ่านการรับรองตามระบบ GAP ราคาจำหน่ายไม่ต่างกัน จึงควรส่งเสริมให้มี Q-shop และประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐานตามระบบ GAP ให้เกษตรกรเห็นถึงความแตกต่างของราคาระหว่างผักทั่วไปกับผักที่ผ่านการรับรองรองตามระบบ

GAP เพื่อที่จะเป็นช่องทางชักชวนและโน้มน้าวให้เกษตรกรเห็นถึงความสำคัญของการเข้าสู่ระบบ GAP ทั้งนี้ จังหวัดราชบุรีได้ดำเนินการจัดตลาดเกษตรกร (farmer market) ซึ่งเป็นตลาดขายผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับรองตามระบบ GAP บริเวณหน้าสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองราชบุรีประจำทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ โดยเกษตรกรเป็นผู้จำหน่ายและกำหนดราคาผลผลิตเอง

4. ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกผักเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช

4.1 ปัญหาผู้ปลูกผักของเกษตรกรเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตตามระบบ GAP พบว่า เกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานส่วนใหญ่มีปัญหาระดับปานกลาง โดยปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาเรื่อง ความเข้าใจในความแตกต่างของเรื่องราคาระหว่างผักทั่วไปกับผักที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP ส่วนใหญ่มีปัญหาระดับปานกลาง โดยปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การเปลี่ยนพฤติกรรมการผลิตให้เป็นไปตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี และพบมีปัญหาในระดับมาก 1 ประเด็น คือ ความเพียงพอของแหล่งน้ำ สอดคล้องกับศึกษาของ ธราวิทย์ คำหล้า (2555: 110) เรื่องการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการและเกษตรกรทั่วไปมีปัญหามากเรื่องต้นทุนการสร้างแหล่งน้ำที่มีราคาแพง ไม่สามารถเลือกแหล่งน้ำในการทำการเกษตรได้

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม มีปัญหาแตกต่างกัน 5 เรื่อง ได้แก่ (1)น้ำ (2) พื้นที่ปลูก (3) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว (4) การพักผลผลิต การขนย้ายในแปลงปลูกและเก็บรักษา และ (5) การบันทึกข้อมูลและการตามสอบโดยเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีปัญหามากกว่าเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน เช่นเดียวกับการศึกษาของธงชัย เสาสามา (2554:122) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพดีตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม พบว่าโดยภาพรวมเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการผลิตตามระบบ GAP และการบันทึกข้อมูล ดังนั้นควรศึกษาประเด็นที่เป็นปัญหาของเกษตรกร ต้องมีการปรับปรุงและหาวิธีการเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ในประเด็นที่เป็นปัญหามากเรื่องความเพียงพอของแหล่งน้ำ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่อาศัยน้ำชลประทานในการเพาะปลูก ซึ่งเกษตรกรผู้ปลูกข้าวต้องใช้น้ำในปริมาณมาก ทำให้เกษตรกรผู้ปลูกผักมีน้ำใช้ในการเพาะปลูกไม่เพียงพอ จึงควรแนะนำให้มีการบริหารจัดการน้ำ โดยต้นน้ำ : ให้เกษตรกรทำการขุดบ่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ทำการเกษตร โดยยึดหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ 30:30:30:10 ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช กลางน้ำ : การบริหารจัดการน้ำของภาครัฐ ซึ่งมีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมบูรณาการตามศักยภาพของพื้นที่ และปลายน้ำ : เกษตรกรต้องใช้น้ำอย่างประหยัด เลือกปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย ต้องมีการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อวางแผนการเพาะปลูกพืช

4.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกผักเกี่ยวกับการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ตามระบบ GAP พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มมีข้อเสนอแนะอยู่ในระดับมากเหมือนกันเกือบทุกประเด็น ดังนี้ (1) ประชาสัมพันธ์ให้ผู้บริโภคตระหนักถึงพิษภัยของผักที่ปนเปื้อนสารเคมี/เน้นประโยชน์ของผักที่ได้มาตรฐานแหล่งผลิตเพื่อกระตุ้นและสร้างความพร้อมให้เกษตรกรผลิตผักที่ได้มาตรฐานมากยิ่งขึ้น (2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควร

ประสานงานกับตลาดที่จำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐาน (3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างแรงจูงใจสนับสนุนให้เกษตรกรปฏิบัติตามข้อกำหนด GAP ปรับปรุงคุณภาพผักเพื่อให้ได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช (4) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประกันราคาที่ดีสำหรับผลผลิตที่ได้ GAP (5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำสถานที่จำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐานแหล่งผลิต (6) ควรส่งเสริม/ผลิตสารชีวภัณฑ์สำหรับกำจัดเพลี้ยกระโดด หมัดกระโดดในผัก จำหน่ายให้เกษตรกรใช้ในราคาถูก (7) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความเข้าใจในกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช เพื่อให้เกษตรกรได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตพืช GAP และ (8) หน่วยตรวจรับรองควรจะสามารถตรวจรับรองให้เกษตรกรได้ตลอดเวลา ดังนั้น การตรวจรับรองของหน่วยตรวจรับรองที่มีปัญหาไม่สามารถตรวจรับรองทันต่อช่วงการเพาะปลูกของเกษตรกร เนื่องจากแต่ละปีมีเกษตรกรสมัคร GAP มาก หลังจากผ่านการตรวจประเมินแปลงเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่เกษตรแล้ว ต้องรอหน่วยตรวจรับรองมาตรวจรับรองอีกครั้งหนึ่ง แต่เนื่องจากความล่าช้าในการตรวจรับรองทำให้บางพื้นที่เกษตรกรต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตก่อนหน่วยตรวจรับรองมาตรวจสอบ เกษตรกรจึงไม่ได้ใบรับรองตามระบบ GAP นอกจากนี้พบข้อเสนอแนะที่ต่างกันของเกษตรกรทั้งสองกลุ่ม จำนวน 1 ประเด็น คือ ควรส่งเสริมให้มีการขอรับรองมาตรฐาน GAP กลุ่ม โดยเกษตรกรที่ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานมีข้อเสนอแนะในระดับปานกลาง ส่วนเกษตรกรที่ไม่ได้สมัครเข้าสู่ระบบ GAP มีข้อเสนอแนะในระดับมาก ดังนั้น ควรส่งเสริมให้คำแนะนำการขอรับรองมาตรฐาน GAP กลุ่มให้กับกลุ่มที่มีความต้องการหรือความพร้อม

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความพร้อมในการได้รับรองมาตรฐานแหล่งผลิตตามระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชของเกษตรกรผู้ปลูกผักในจังหวัดราชบุรี พบว่า เกษตรกรทั้งสองกลุ่มในภาพรวมมีความพร้อมด้านพื้นที่ ด้านการปฏิบัติ และด้านการเข้าสู่ระบบ GAP กลุ่มไม่แตกต่างกัน แต่แตกต่างกันในด้านความเข้าใจในกระบวนการรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต ด้านปัญหาการปลูกผัก และข้อเสนอแนะ จึงมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. เชิงนโยบายการบริหาร

1.1 ในด้านการส่งเสริมการเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน GAP ของกรมส่งเสริมการเกษตร พบว่าบางโครงการ เช่น โครงการพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรสู่มาตรฐาน (พืชผัก) โครงการนี้ต้องการเกษตรกรเข้าร่วมอบรมตามเป้าหมายของโครงการเพื่อถ่ายทอดความรู้ตามระบบ GAP ในเบื้องต้นโดยไม่มุ่งเน้นให้เกษตรกรสมัครเพื่อขอใบรับรอง GAP แต่มีเกษตรกรสนใจเข้าร่วมโครงการฯ จำนวนมาก ทำให้งบประมาณไม่เพียงพอในการดำเนินงาน ซึ่งจังหวัดราชบุรีพร้อมให้การสนับสนุนงบประมาณจากงบยุทธศาสตร์จังหวัด หรืองบโครงการภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด (CEO) เพื่อให้เกษตรกรที่มีความสนใจและมีความพร้อมสมัครเข้าสู่ระบบ GAP ได้การรับรองมาตรฐานแหล่งผลิต GAP แบบกลุ่มมากขึ้น โดยการเขียนโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุนดังกล่าว และผลจากงานวิจัยนี้ก็แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีข้อเสนอแนะอยากให้มีการขอรับรองมาตรฐาน GAP กลุ่มเช่นกัน ดังนั้นหากสามารถนำงบประมาณดังกล่าวมาใช้ จะช่วยให้เกษตรกรรายย่อยมีการรวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่าย สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่ม เพิ่มอำนาจการต่อรองทางด้านราคา ช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของหน่วยงาน

ภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญจำนวนเกษตรกรรายย่อยได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP มากขึ้นกว่าการส่งเสริมเกษตรกรเข้าสู่การรับรองแบบรายเดี่ยว

1.2 ปัญหาเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่สมัคร GAP เนื่องจากเกษตรกรบางรายที่เคยได้รับใบรับรอง GAP แล้ว แต่ไม่ได้สนใจต่ออายุการรับรอง เนื่องจากผลผลิตผักที่ผ่านหรือไม่ผ่านการรับรองตามระบบ GAP ราคาจำหน่ายไม่ต่างกัน กรมส่งเสริมการเกษตรหรือจังหวัดราชบุรีควรส่งเสริมให้มี Q-shop และประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรทราบแหล่งจำหน่ายผลผลิตที่ได้มาตรฐานตามระบบ GAP จัดหาช่องทางการตลาดให้เกษตรกรที่ผลิตผักตามระบบ GAP เป็นการยกระดับจากตลาดทั่วไปเป็นตลาดอาหารปลอดภัย นอกจากนี้ควรส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับผู้บริโภครับทราบถึงประโยชน์ของการบริโภคผักปลอดภัยจากสารพิษ เพราะสามารถช่วยลดผลกระทบจากสารพิษตกค้างที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภคซึ่งอาจเป็นสาเหตุของอาการเจ็บป่วยต่างๆซึ่งทำให้ผู้บริโภคเห็นความสำคัญจากประโยชน์ดังกล่าว เป็นการเพิ่มความต้องการการบริโภคผักปลอดภัยสูงขึ้น ทำให้ราคาจำหน่ายผักที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP สูงกว่าผักที่ผลิตแบบทั่วไป

2. เชิงวิชาการ

2.1 การสนับสนุนให้เกษตรกรเข้าสู่ระบบการจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP นั้นจะต้องให้เกษตรกรมีความพร้อมทุกๆ ด้าน ทั้งด้านพื้นที่ แหล่งน้ำ ความรู้ความเข้าใจในระบบ กระบวนการขั้นตอน ข้อกำหนด วิธีปฏิบัติตามเกณฑ์กำหนดของระบบ GAP อย่างถูกต้องก่อนนำไปปฏิบัติ

2.2 ด้านการปฏิบัติตามระบบการจัดการคุณภาพ GAP ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะผ่านการฝึกอบรม แต่ในทางปฏิบัติบางประเด็นไม่สามารถปฏิบัติได้ จึงควรมีการปรับปรุงรูปแบบการฝึกอบรมการให้ความรู้แก่เกษตรกร เนื่องจากการชี้แจงให้ความรู้แบบเดิมเกษตรกรไม่สามารถปฏิบัติได้ ดังนั้นการบูรณาการรูปแบบการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพ เช่น บูรณาการร่วมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรซึ่งเป็นนโยบายของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาล ที่ใช้ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นการสร้างปัญญาให้เกษตรกร โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมรูปแบบผสมผสาน ให้เกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในทำ GAP เป็นพี่เลี้ยงให้กับเกษตรกรที่ยังทำ GAP ไม่ประสบความสำเร็จ ประกอบกับการให้ความรู้ทางหลักวิชาการของทุกหน่วยงาน และประสานงานเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะช่วยให้เข้าใจปัญหาและแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

3. เชิงปฏิบัติการสำหรับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

3.1 น้ำ เป็นปัจจัยที่สำคัญมากกับการทำการเกษตร และจากการศึกษาทราบว่าเกษตรกรมีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำไม่พอเพียงในการปลูกผัก ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรแนะนำให้ทำการขุดบ่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ทำการเกษตร และเข้าใจหลักการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า รู้จักการวางแผนการเพาะปลูก เพื่อให้มีน้ำใช้ตลอดการเพาะปลูก จะทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสูงขึ้น

3.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรควรนำปัญหาของเกษตรกรเข้าสู่แผนพัฒนาการเกษตรในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด เพื่อร่วมบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะในระดับตำบลเนื่องจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการแก้ไขและช่วยเหลือเกษตรกรได้ทันที เช่น การสร้างแหล่งน้ำ การสร้างตลาดอาหารปลอดภัย เป็นต้น

3.3 เกษตรกรที่ไม่ได้สมัคร GAP ส่วนใหญ่เป็นผู้นำทางสังคม มีความพร้อมด้านพื้นที่สูง แต่ไม่สมัคร GAP เนื่องจากคิดว่าแหล่งน้ำของตนเองมีโอกาสเกิดการปนเปื้อน ดังนั้น เจ้าหน้าที่ควรประสานงานแจ้งผู้นำชุมชนนำน้ำไปตรวจวิเคราะห์ในงานคลินิกเกษตรเคลื่อนที่ฯ แล้วนำผลการวิเคราะห์ไปใช้ประกอบในการขอรับรองมาตรฐาน GAP นอกจากนี้ควรให้ผู้นำทางสังคมเป็นสื่อกลางประชาสัมพันธ์แจ้งเกษตรกรสามารถนำน้ำของตนเองไปตรวจสอบในงานดังกล่าว

3.4 เจ้าหน้าที่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องควรใช้สื่อที่เกษตรกรได้รับข่าวสารเป็นประจำ เช่น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อนบ้าน เกษตรกรรายอื่น ผู้นำท้องถิ่น โทรทัศน์ วิทยุ โปสเตอร์ เอกสาร เป็นต้น ประชาสัมพันธ์ข้อดีของการทำเกษตรตามระบบ GAP ให้เกษตรกรทราบอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

3.5 เจ้าหน้าที่ควรประชาสัมพันธ์ให้เกษตรกรและผู้บริโภคทราบว่าในจังหวัดราชบุรี มีแหล่งจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับรองมาตรฐาน GAP คือ ตลาดเกษตรกรบริเวณหน้าสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองราชบุรีโดยจำหน่ายทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ นอกจากนี้ตลาดเกษตรกรต้องมีการตรวจสอบสารพิษปนเปื้อนของผลผลิตทุกครั้ง เพื่อให้เกษตรกรทราบถึงผลผลิตของตนเองว่ามีความปลอดภัยอยู่ในระดับใดและผู้บริโภคเกิดความมั่นใจในผลผลิตทางการเกษตรที่จำหน่ายในตลาดเกษตรกรว่ามีความปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร (2558) คู่มือการปฏิบัติงานโครงการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2558 กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน.

ธงชัย เสาสามา. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ธราวิทย์ คำหล้า. (2555). *การผลิตข้าวหอมมะลิคุณภาพตามระบบเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัด ศรีสะเกษ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาตรมหาบัณฑิต).มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

บุญยัง มากชุ่ม. (2555). *การจัดการการผลิตและการตลาดเกษตรปลอดภัยของกลุ่มเกษตรกรพอเพียงบึงบอน ตำบลบึงบอน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี* (วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

ภัทรนันท์ พิยะ. (2557). *รายงานการประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน ครั้งที่ 11 เรื่อง ตามรอยพระยุคลบาท เกษตรศาสตร์กำแพงแสน* จัดโดยมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน วันที่ 8-9 ธันวาคม 2557 (ซีดีรอม) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์วิทยาเขตกำแพงแสน

วรัญญา กาญจนนิตย์. (2554). *การประเมินความพร้อมด้านการปฏิบัติทางการเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองฝักสดในอำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย* (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

วิวัฒน์ ภู่พร้อม. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเกษตรดีที่เหมาะสมของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, เพชรบุรี.

แสงโฉม ศิริพานิช. (2556). สถานการณ์และผลต่อสุขภาพจากการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช ปี พ.ศ. 2556. *รายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาประจำสัปดาห์*, 44(44), 689-692.